

Kasperová, D. (2018). *Československá obec učitelská v kontextu reformy vzdělávání učitelů (ŠVSP) a reformy školy*. Praha: Academia.

Pri príležitosti 100. výročia vzniku medzivojnovej Československej republiky vniklo viacero publikácií, ktoré bilancovali smelé a veľkorysé plány novovzniknutej demokratickej republiky. Z oblasti dejín školstva tiež vyšlo niekoľko titulov. Jednou z výnimočných, nielen rozsahom, ale najmä obsahom, je monografia českej historičky dejín školstva a pedagogiky Dany Kasperovej *Československá obec učitelská v kontextu reformy vzdělávání učitelů (ŠVSP) a reformy školy*.

Československá republika mala vysoké ambície, ale do nového spoločného štátu vstupovali dva rozlične kultúrne, politicky i ekonomicky vybavené národy, preto si zmeny vyžadovali dôkladnú diskusiu a prípravu. Významnou oblasťou, kde bolo potrebné uskutočniť rýchle a efektívne zmeny, bola oblasť školstva. Rezovala v nej predovšetkým unifikácia školského systému, celkovej reformy školy a tiež reformy akademickej prípravy budúcich učiteľov. Významným činiteľom, ktorý do celospoločenského pedagogického diskurzu zasahoval, boli samotní učitelia, nielen univerzitní profesori, ale aj učitelia národných škôl, ktorí sa združovali v rôznych učiteľských spolkoch.

Téme učiteľských spolkov a organizácií sa doteraz venovalo viacero autorov, predovšetkým v kontexte národnej emancipácie a potreby profesio-

nálnej prípravy učiteľov na prelome 19. a 20. storočia. Emancipačné snahy oboch národov, českého aj slovenského, sa vyvíjali paralelne, avšak národnostné pomery v predlitavskej (rakúskej) a zaliťavskej (uhorskej) časti boli diametrálne odlišné. Rovnoprávnosť národov a ich jazykov v rakúskej časti nebola len na papieri, ale priamo zakotvená v zákonoch a ústave. To znamenalo školstvo všetkých stupňov, významné kultúrne inštitúcie, úradovanie v jazyku národov, krajinské snemy a mnoho ďalších faktorov, o ktorých Slováci v Uhorsku mohli len snívať. Preto diskusia o učiteľskej príprave a potrebe reformy vzdelávania vznikla v českom prostredí oveľa skôr a bola omnoho intenzívnejšia ako na území dnešného Slovenska. Z českých autorov, ktorí analyzovali české učiteľské spolky a ich snahy, spomeňme aspoň V. Krejčího, Z. Veselú, R. Váňovú, J. Koťu, K. Rýdla ai., zo slovenských sa tejto problematike venovali Š. Milo, E. Kratochvílová, S. Kompoltová, J. Štulrajterová.

V období medzivojnovej republiky predstavovala problematika učiteľských spolkov dôležitú súčasť pedagogickej diskusie, či už v odbornej polemike o vývoji pedagogiky ako vedy, ale aj v pokračujúcom úsilí o školskú reformu a reformu učiteľského vzdelávania. Učiteľské spolky ako stavovské organizácie mali pomáhať rozvíjať a rozširovať hlavné body pedagogického dialógu medzi svojimi členmi.

Československá obec učiteľská (ČOU) bola jedna z najvýznamnejších učiteľských organizácií, „všeučiteľská“ organizácia v boji učiteľstva za jeho stavovské záujmy. Zámerom a snahou spolku bolo zjednotenie všetkého učiteľstva, ktoré získa väčšiu silu a hlas pri presadzovaní a obhajovaní svojich požiadaviek. Práca D. Kasperovej prináša na dôkladnom archívnom výskume detailnú analýzu jej činnosti, programu, hlavných cieľov, úspechov, ale aby všetko nevyznelo jednostranne a pozitívne, poukazuje v práci na niektoré jej neúspechy a problematickú komunikáciu medzi niektorými členmi ČOU.

ČOU svoj program prezentovala, rozvíjala, vysvetľovala a obhajovala na stránkach spolkového *Časopisu Československé obce učiteľské*. Práve časopis je významným primárnym prameňom a základňou, na ktorej autorka rekonštruovala vývoj tohto učiteľského spolku, analýzu vtedajšej odbornej pedagogickej diskusie o reforme školy a reforme vzdelávania učiteľov.

Monografia je koncipovaná do piatich rozsiahlych kapitol.

V úvodnej časti práce autorka prezentuje stav bádania, aktuálnu spracovanosť nastolenej problematiky, dostupnú literatúru, základnú orientáciu v pramenných dokumentoch v príslušných archívoch a metodologické východiská práce.

V prvej kapitole predstavuje ČOU ako významnú spolkovú organizáciu učiteľstva v medzivojnovej ČSR od jej počiatkov až po zánik v období protektorátu. Prináša širší historický kontext učiteľských zjazdov a vytvárania učiteľského programu v poslednej tretine 19. storočia,

ktoré inšpirovali a ovplyvnili aj zjednocovacie snahy učiteľskej obce po roku 1918. Na s. 69 prináša prehľad učiteľských spolkov v celej ČSR, azda pre iný stanovený cieľ sa im nevenuje podrobne. V jednom odseku stručne prináša informácie aj o slovenských učiteľoch, ktorých reprezentoval Zväz slovenských učiteľov. Túto problematiku spracoval Š. Milo, ktorého útlá knižka *Slovenský učiteľ v rokoch prvej ČSR* (1995) prináša pohľad na slovenské učiteľské spolky a bol by pre autorku cenným zdrojom v rozšírení skúmanej témy. Ale ako som uviedla vyššie, nosnou témou je analýza ČOU a nebol to autorkin zámer. Táto kapitola predstavuje aj významných predstaviteľov a funkcionárov spolku, ktorí mu vtlačili osobitú pečať. Významné osobnosti autorka predstavuje krátkym medailónom v poznámkovom aparáte, a tak sa čitateľ dostáva hlbšie do celkového kontextu. V kapitole prináša aj načrtnuté a diskutované spory, ktoré viedla ČOU s ďalším spolkom, Svazem učiteľstva československého.

Druhá kapitola je rozsahom v porovnaní s ostatnými najmenšia, ale na informácie cenná. Rieši ČOU vo vzťahu k platovým podmienkam učiteľstva v súvislosti so zjazdom učiteľstva i reparačným zákonom. Jedným zo záujmov stavovskej organizácie bola platová otázka učiteľov. Aj tu sa po rôznych nezhodách a názorovom rozchode s politickou reprezentáciou štátu ukázalo, že v presadzovaní svojich požiadaviek sa učitelia spoliehali len na vlastné sily.

V tretej kapitole analyzuje autorka snahy učiteľských spolkov o presadenie vysokoškolského vzdelávania budúcich učiteľov a predstavuje požiadavky ČOU na reformu vysokoškolského vzdelávania prezentované v rámci tzv. pedagogických týždňov, ktoré sa stali akousi tribúnou šírenia nových reformných myšlienok. Otázka vysokoškolskej prípravy učiteľov bola dominantným bodom pedagogickej diskusie počas trvania 1. ČSR. Napriek všetkej iniciatíve sa túto požiadavku podarilo uplatniť len čiastočne na Škole vysokých štúdií pedagogických v Prahe a Brne, ktorých existenciu, vznik, vývoj, činnosť a kurzy predstavuje autorka v rozsiahlej štvrtjej kapitole. Aj tu sa ukazuje, že české učiteľstvo a českí profesori boli v realizácii svojich požiadaviek oveľa ďalej. Na s. 296 prináša autorka návrh na zriadenie Školy vysokých štúdií pedagogických (ŠVSP) v Bratislave v roku 1937, ktorá svoju činnosť vzhľadom na politickú situáciu vôbec nezačala.

V poslednej, piatej kapitole, najrozsiahlejšej a z pohľadu atraktívnosti pre mňa najzaujímavejšej, prináša autorka problematiku školskej reformy v medzivojnovnej ČSR. Bola ústrednou témou školskej politiky, pedagogického diskurzu vysokoškolských profesorov pedagogiky i požiadaviek, ktoré deklarovali učiteľské organizácie a spolky. Hoci česká historiografia venovala rekonštrukcii východísk reformy v medzivojnovom

období značnú pozornosť, D. Kasperová predstavuje školsko-politický kontext reformy, reflexiu reformných požiadaviek na stránkach *Časopisu Československej obci učiteľskej* z uhla pohľadu jednej významnej učiteľskej organizácie. Prináša a analyzuje výsledky zahraničných študijných ciest – návštevy viedenských, nemeckých a švajčiarskych pokusných škôl, ktoré sa stali inšpiráciou pre vtedajšiu reformu školy, organizovanie a výsledky stretnutí počas pedagogických týždňov, ministerstvom školstva organizovanú anketu o novej organizácii školstva alebo aktivity Školy vysokých štúdií pedagogických a Ústavu pre experimentálnu pedagogiku a pre psychológiu v Prahe, sociálnu a zdravotnú starostlivosť na školách, Příhodoskú reformu a pod.

Monografia prináša rekonštrukciu vývoja a činnosti Československej obce učiteľskej – významnej centrálnej učiteľskej organizácie. Práce nie je štruktúrovaná chronologicky, ale tematicky, pričom nosné témy sú, ako sme vyššie naznačili, samotný spolok a jeho vzťah ku školskej reforme a k reforme učiteľského vzdelávania. Analyzuje tak viac vrstiev medzivojnovnej pedagogickej diskusie.

Text publikácie, hoci je vedecký, je zrozumiteľný nielen pre odborne zainteresovaného čitateľa a prináša plastický obraz učiteľskej problematiky vo viacerých zaujímavých rovinách.

Mgr. Janka Medvedová, PhD.

*Katedra pedagogiky a andragogiky, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave;
e-mail: janka.medvedova@uniba.sk*